

БҮҮГАЙ ДУУННАА ДОРЬБООШЬЕГҮЙ НАА...

САГ ЖЭЛЭЙ ошохо бүр дайны урдасн хэлн жэлнүүдтэй зоний ажабайдал ба сагаар хүтжжэ, байжаржа эхилхон гэж мэдэнбди. 1940-өөд оной үедэ зон алиншье нутаг орондо янала баран байдалтай боложо байгаал даа.

Энэ жэшээ болгон, манай абатанай — Дамдин Даржабтанай гэр бүлнэ хаража үзөө наа, хууруу ба сагаадар үнэр баян, адуу малтай, зөөри зөөштэй, хүлээл зэргээ болонхой байгаабди. «Мал хараха — ама гондоххо» гэдэг үгүн ёһоор, нээрээшье, энээнэйнгээл аша гунаар дайн дажарай бүхү гүнээ бэрхшээлтэй жэлнүүдтэй зөөлөөл ади имидаржа үнэргэжэн байнабди.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай жэлнүүдтэ бургууллагаа нураал, амаргалгана сагта колхоздоо эһан шадалаараа, бүхү хүсөөрөө оролдожг хүдэлдэг байгаабди. Тээд эдэ жэлнүүд зоо олоһон айкалтай удэрнүүдтэ колхозхоо юу абадаг байнаа, хүсэд найн мэдэлгүнд.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай эхилээд, хархис муухай фашистуудтай дайлагдажа байһан жэлнүүдтэ хүшэн залуу гэж нутаггүй, Зүбэлээтэ гүрэнэй газар нутагта ажануужа байһан бүхү зон бүгдөөрөө хабаалдсаа гэжэ бидэ найн мэдэжэ байбади.

Энэ хэсүү дайнай зах хизаар манайшье абие зайлаха гараагүй байһан даа. 1940 ондо түрхшэн абамнай тээрэ үедэ яһалад наһатай боложо, таян наһанай дабаалда дүтлэжэ абанан хүн байгаа. Дайнай урда жэлнүүдтэ үхэр малтай бригад дүн бригадир тушаалтай байһан байа.

Тээрэ үедэ машина-ташинна хомор байгаа. Бүхэлэй үлээртөө хазаар морёр ферма, гүүртнүүдээр ябажа, ажаллаа эрхилдэг хэн. Аа, лийшан эхэрнүүдтэ тэрэ үедэ эхэл сүлөөгүй ажалтай байгаа. Үнээгээ нааха, тугаалаа хараха, хү сагаанаа буйлуулха, түлээгээ бэлдэххэ, малайгаа байра дулаалха, шабаха, хохир шобх тарааха, зөөж гэхэ мэтн зон тоомшоогүй ажалтай зон абаа байна. Зунай сагта малайгаа эдлжэ, ондо орохо үбэ бэлдэххэ, үбэл болгодо, тэрэ саашанан үбөөсө фөөжэ дээ асарха, үбөлэй янгинаа, хүйтэндэ малаа уйлаха гэхэишлэн, хүшэр хүндэ ажал хэдэг байгаа.

Түл абагын хуеда үдэр, хүнүүн малаа харууналха гэжэ байһа хүндэ ажал байһан даа. Жамуугаарн гэртэхин ажал, үхүүдтэ, бургуулин хурагшад, наһатай боложо ябаһан аба, эжнээр — эдэ буттадаа баһал найн харууһанай зон байгаа. Найн шанага журамтай байһанай аша туһаар бүтэхэл юуэнь бүтээдэй байдаг сар байгаа.

Манай аба Дэлгэрэй Дамдин

дайнар Даржаб гэжээ 1941 оной аш дайнай наахан эхилээд байхада, хоёр нүдэсэ үбдэжэ, юуэ хаража шадахааа болобо нон. Би абаяа абажа, мори тэргээр бурханай орон болохо Алханаа уулынгаа аршаанда абаашаа нэһи.

Харгыдаа Табтаанай хүрээ хонооиди. Олон зоний аша туһаар абиемнай полу-Шэга машинада буулгажа, Шэга горад абаашаа гэжэ нон ха. Тээрэ үедэ Шэгадэ нүднээр сугтай мэргэн отошо Манаран гэжэ доктор хүдэлдэг байгаа. Би нээрөө нутагаа бусаа нэһи.

Дайнай эхилхон үедэ зон хүдэлмэрлөөд абаал. Нэгэ бара тухай сар үнэгрөөд, намар тээрээ боложо байһан үе гэжэ нон ха. Би үбэндэ абадаг байгаа. Гэнтэ абатанай хоёр нүдөөрөө хараха болоод эрэг гэжэ дуулаа, гэртээ эрхэдэмни, үхэхөөрөө, хоёр-түрба хоноод байгаа нон.

Талаан дайһа, Шэга ошохо юу, Макаров докторой туһаар абамнай аргалуудад, поездоор Монголодо буужа, тэргэ унаа дамжааар, Гүдэнтэ нутагаа, Улзынгонгоо гүүртэ бусажа эрхэн байгаа. Наһанайгаа буулшын үе хүртээр энэ дэдын мэргэжилтэ Макаров докторо үнэн зүрхэнэй баярые хүргэжэ байһа нон даа.

Тингэжэ нүднэй үбшэндэ дайрагшагүй гэжэ наа, магад, энэл жэлдэ армид абажа болохо байһаншье байжа болохо. Тээрэ үеөө, аяар 1941 оной зунһаа 1944 оной май хүртээр абамнай нүднээс үбдөө гэжэ дуулаа-гүйбди. Нүднэй шэл тухай мэдээгүй, абамнайн хэрэгтэй болоогүй нон. Нимэ бэрххүүдэ докторууд олон зоо аине аргалжа, абанан, нүсөөшье зоний аша туһада эрхэм бэлгэтэ зориулна ха юм даа.

Нэгэ бага амарад, абамнай хуушан аялаа саашань ябууһан байна. 1942 оной хабарһаа эхилээд, 1943 оной намар боло, доктор абамнай Улаан Армид абаа нон. Улаан Армид солдат боложо, Монголын районий Бурят-Монголын мориной заводто хүдэлжэ эхилээ нон. Сагаан-Удла нутагһаа холо бэш, Наринай-Адаг гэжэ газарта мориной энэ завод тогтоогдоһон байгаа. Оролоор энэ нутагыне Усть-Ножомо гэжэ нэрлэдэг. Би энэ нутагта оло дахин ябаһонбди.

Ямар ажал хэдэг, нажа ал-бана дүүргэдэ байгааг гэхэдэ, энэнь Улаан Армийн журам сахилтай, сэрэгтэй норогон хубсанаһай хүдэлөө байгаа. Дайнай ара талаа адуу мори хурагажа, сээр байнаар харууналха, бүлээрн баруун тэвшнэ, дайнай газар руу товараа нөөдээр ябуудад байһан байна.

Тингэжэ манай Ага нутагһаа аха зах болохо хүсүүд, басагдалһаа дагна хү-

лэг байхал мориной фронт элбэгдэдэг байгаа. Буряад-Монголой адуу мориной заводто хүдэлжэ байха үедэнь хоол муу, хүйтэ нойтон, бүхү ажаллаа улаан гараараа бүтээдэг нон. Илангала хатуу сахил журамтай байһа нон.

Хулгай, шомо, нохой гэхэ мэтэ юумэнһээ адуу мориной үдэр хүнүүн нарин ниятаар хаража, маняжа хонодог нэндэ гэжэ абамнай хоордэ нон. Зонтой уулзахаа хоридог, адуу малаа худалдажа болохо гэжэ наһаадаг шье ноёд байхал болобо гэжэ. Тинмэшье байнгүй аргугүй байһан сар нон.

Адуу мориной үбдэжэ, гаралхадан, энэ хүдэлжэ байһан хүдэлмэрлээдтэ үгэдэггүй байгаа. Гаралһан адуу морино үхэнхон малай хүртэ булаад, үшөө лээрэнхон хоро шара халад орхидог сар байгаа.

Эднэхэ юумээр дутажа, ядажа ябаха гэжэ бэрххүүд байгаа ха даа. Үдэрэй ажалтай дүүрэмсээр, хүнн, харанхы болонхон хойно мушхамад абаад, үнөөхн хүртэ ошоно, нээрээ тэрэ нүхэрү дамжуулжа оруулдаг байгаа. Нүхэн соо оргошг тэрэ хүннэй үхэнхон, хордууһан мориной маняһаа отолго абаад, нүхэнэй аманда хүлээжэ үлэһэн хүдэлөө дамжуулдаг нэндэ гэжэ абамнай хэлэгшэ нон даа.

Тингэжэ хүдөөһоо орой, хүнн, тэмтэргэ түлгэжэ ябаһаар байрадаа эрэлдэг байгаа. Байрадаа үлэһэн нүхэдэнь халаагүй оооо эхээр түлгэжэбд байха гэжэ. Халаагүй эд хэлсээд, асарһан «тарган» моринойгоо миха шанажа эдидэг байгаа. Студент гэхээр болоһонһи байса бусагдалдаг байһан тулаада тэдэ зон буттадаа яагаашегүй, амиды, элүүрүүд ябадаг байгаа.

Тээд нимэ «найр» үдэр бүри болодог бэшэ байгаа. Найн харууһанда байһан морино юмдэ үдэр бүри гарзалха нон даа!

Гэдэжээ үлэжэ ядахада, дүтнэй айдла ошохо гэжэ хэлсэдэг болоо нон ха. Энэ үедэ тэндэ дүтхэн нэгэл булгад айлхайн ажанууд байһа ха. Хүдэлжэ ядаһан зон соогоо манай аба залууда тоотой хүн ябаһон байна. Абамнай харанхы хүнн энэ айдла нутагтаар хүргэ эрхэн ха. Эрхэдэн, энэ айл Саган-Удла нутагтай айлхайн байгаа.

Хоёрлэдгээр байтараа, энэ айл Пунуков Чимит-Доржи Пунуковичой гэртэхин гэжэ мэдэхэ болоо. Айкабтар байһан, ёһотой боди сагаан сэдхэлтэй гэжэ эдэн абажа байһан гэжэ. Аба айнааһаа хооронжэ, нүхэди намайе танайда элбэгээсэ, нэгэ дахин салаха эдэ хоолой зүйл, хэзэ бага гэхгүйдн, угыг, гэн эрижэ ерөөб гэжэ ха даа.

Хүтөө (би мүнөө нарын маргалд байһа) наһан үнөөн боложо, тараг, зөө-

хэй, талха таряанай зүйтнүүдье суглуулжа үгэһэн ха. Тэрэниинь үргэлөөд, «эхэл баяртай, хүхюун жа, харанхы хүнн нүхэдтэ бусаа нэһон гэжэ абамнай хоордэдэг нон.

Абын тингэжэ анха түрүүн эхи табияжа ябахада, энэ хүтөө абада хэлэһэн гэжэ «юу хэзэгэ би суглуулдаг байха». Таанад хүнн, орой, харанхы болонхон хойно, түйсэ, амһартаа асараад, нэгэ газарта табиядаг байгаабди.

Сагаан сэдхэлтэй тэрэ абажагүй аша туһаар үдэр бүри бэрхшье наа, адуу мориной заводто тэрэ үедэ хүдэлжэ ябаһан байһа, эон найн нутаг сай, зөөхэй, ээргэй, тараг гэхэ мэтын сагаан эдсөнэй амта шэмэдэ хүртэдэг байгаа.

Улаан Армийн сэрэгтэй табияраһаа табиглаад байхада, абамнай энэ абажаа эдэ баярые хүргэжэ, гэртнэй ябадаг, хүрээдэг нон. Бишье абажаа захи-мэндэе хүргэдэг байгаа.

Бүлэһэн хэдэн жэлэй үнэргшэн хойно мэдэхэдэмни, Чимит-Доржи Пунуковичой гэр бүлэйтэй миния нүхэр Пүрбэ Балдановичой талаһаа хэдэн дахин дабырлажа байгаа, хуаа ураг уни сагнаа болонхон байнабди.

Нимэ найн, байхан сэдхэлтэй абажагүй Чимит-Доржи хуушынн яагаад муу хүн болохо нэм! Найн найн найн, бэрхэ, шанага дайтай хүн даа. Чимит-Доржи Пунукович баһал эжнээд ади сагаан наһатай, олоной түлөө оролдожо ябадаг, мүнөө үедэ наһанайгаа амаралтада гаргахай.

Бүхү наһаараа Могойтын, Агын, Дулагдын — Агын автономитой округой бүхү гурбан районуудта хагуу шанага милицион-ажалһаа үр дүн эхтэйгээр хүдэлһэн, гурбан турын олон тоот орден, медальнуудтай, дээдэ зэргын нэрэ солотой олонод мэдээжэ, айкабтар хүндэтэй болоһон хүн байха даа. Мүнөө Чимит-Доржи Пунукович Ханжаад Пүрбевна нүхэртээ Ага тосхондо лоб бани түхүннэжэ, бүдүүн холтон айл болоһон, аша гушаа харалсажэ, энхэ агалан ажануудад.

Буудай дууһаа дорьбожо, фансис хархис дайсангые хүер нүдөөрөө хараашегүй наа, сэрэгтэй журамтай ажалдэ, наһатай ороһон, эдэ хүнүүд хүдэлһэн байһа. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда Илаата туйлахын тула оролдожо ябаһан зон байгаа.

Агууехэ Илалтын 50 жэлэй ойгоор дайшаруудал, абыгаа, абатанай суг хиза Буряад Монголой адуу мориной заводто хүдэлһэн ахайнарай мүнхэ дурсаалдаа энэ өөрөөгөө тэмдэглэл зориулал.

Д. ДАРИЖАНОВА, эрдэмэй кандидат, доцент, Росси Федерацийн града, гэгээрэлэй отличник.

XVII жаранай модон хүхэгшэн гахай жэл (1995-1996 он)

ЗУНАЙ ЭХИН САГААГШАН МОГОЙ БАРА							
Буряад литэ	14	15	16	17	19	20	21
Европын литэ	12	13	14	15	16	17	18
Гараг Нэрэ Үдэр	Дабар Һара понед.	Мягмар Марс вторник	Һагба Меркури среда	Пүрбэ Юпитер четверг	Баасан Солбон пятница	Бимба Сатурн суббота	Нима Наран Воскр.
Үнэг Үдэр	хүхэ нохой	хүхэгшэн гахай	улаан хулгана	улаагшан үхэр	шара бар	шарагшан туулай	сагаан луу
Мэнгэ	Зулаан	8 сагаан	7 зулаан	6 сагаан	5 шара	4 ногоон	3 хүхэ
Һуудал	түмэр	огторгой	уһан	чула	модон	хиц	гал

Гарагай 2-то шэнын 14 (июньн 12).

Хүхэ нохой, 9 улаан мэнгын түмэртэ һуудалтай үдэр. Энэ үдэр бурханда мургэхэ, элбэгшэ, гондог хэрэг бүтэхэ, модо үндэһэтэйнь нүгнэ татаха, үшэ аргалжа эхилхэ, нүүхэ, худалдаа наймаа хэжэ, хүшүүн тагша хэжэ мэтн үйлдүүд хойрохотой. Энэ үдэр хүнэй үнэ абабал, буян хэштэ дэлгэрэхэ, амгалан байдал оршохо.

Гарагай 4-дэ буряад ли. тээр 16 (июньн 14).

Улаан хулгана, 7 улаан мэнгын, уанда һуудалтай үдэр. Лусуудта үргэл үгэхэ, һарада, Гасарта, бурханда мургэхэ, лусуудта үргэл үгэхэ, хин бараа сараха, абалана бусаха, түмээрэ уран зүйл бүтэхэ, һамга абаха, юмэ худалдажа худалдажа абаха, андалаха, хэлсэ хэжэ хүхэгшэ, эд бүтэхэ, хэ, гэр бүлэдэ хэштэ далагта абаха, зурхай шудалха, хүршээтэй найн харилсаа тогтохо мэтн үйлдүүдтэ найн. Харин эхэ үнэ гатаалха, загана бариха тангари абаха, дайсангиде дараха, һуяг малаха, мал үсэлэхэ, мала шараха, тоһо, өөж хайлуулха, үхүүү үргэжэ абаха, хүн дүрээс адалха, мори урилдаанда хабаалха, замда гаража, дасан (дуган), сүбара, ном, бурхан арамнайлаа хэрэлдэхэ, засаг бонд, гэрэй һуури табиха, ноёд хандаха, ном оршуулха, мэтн үйлдүүд энэ үдэр сэрэгтэй. Энэ үдэр хүнэй үнэ абабал үбшэн хүрэхэ.

Гарагай 3-да 15-най дүйсэ үдэр (июньн 13).

Хүхэгшэн гахай, 8 сагаан мэнгын, огторгойдо һуудалтай үдэр. Энэ үдэр бурханда мургэхэ, сажуусаа хуруулха, модон гү, али һэжэ гэр талхэ, дасан (дуган), сүбара, бурхан, бурхан нүхэ, бурханад ном буулгаха, тэдэниие арамнайлаха, тэнгэр сахижа, үрэлэ тариха, гэр бүлэдэ хэштэ далагта абаха, сан тагша, аршаанаар бөө ариулаха, шанага найндоо хэжэ, байрта үшар тэмдэглэн найндоо хэжэ, ламын санаар хүртэхэ, эхэ хүннэ бараалхаха, дайсангиде болон ала шудхор дахаха мэтн үйлдүүд найн дүн. Гэхэ зүгсэ эм найр, рүүлха, замда гаража, бэри хүргэхэ, бэри буулгаха, тү-

Гарагай 5-да буряад ли. тээр 17 (июньн 15).

Улаагшан үхэр, 6 сагаан мэнгын, хада үлэда һуудалтай үдэр. Бурхан тагша, мургэхэ, бурханад номой ардэм шудалжа эхилхэ, бадарын бонд бүтэхэ, хэштэ далагта абаха, аршаанаар угааха, нүгөөлө наманшалха, нүүхэ, мори, сар һура-

рэ хэжэ, наһа барагшье хүдөөлхэ, нүүхэ, газар малтаха, зурга зурхаа, боогт хэргэ эрхилхэ, гондог хэрэг бүтэхэ, модо үндэһэтэйнь нүгнэ татаха, үшэ аргалжа эхилхэ, нүүхэ, худалдаа наймаа хэжэ, хүшүүн тагша хэжэ мэтн үйлдүүд хойрохотой. Энэ үдэр хүнэй үнэ абабал, буян хэштэ дэлгэрэхэ, амгалан байдал оршохо.

Гарагай 4-дэ буряад ли. тээр 16 (июньн 14).

Улаан хулгана, 7 улаан мэнгын, уанда һуудалтай үдэр. Лусуудта үргэл үгэхэ, һарада, Гасарта, бурханда мургэхэ, лусуудта үргэл үгэхэ, хин бараа сараха, абалана бусаха, түмээрэ уран зүйл бүтэхэ, һамга абаха, юмэ худалдажа худалдажа абаха, андалаха, хэлсэ хэжэ хүхэгшэ, эд бүтэхэ, хэ, гэр бүлэдэ хэштэ далагта абаха, зурхай шудалха, хүршээтэй найн харилсаа тогтохо мэтн үйлдүүдтэ найн. Харин эхэ үнэ гатаалха, загана бариха тангари абаха, дайсангиде дараха, һуяг малаха, мал үсэлэхэ, мала шараха, тоһо, өөж хайлуулха, үхүүү үргэжэ абаха, хүн дүрээс адалха, мори урилдаанда хабаалха, замда гаража, дасан (дуган), сүбара, ном, бурхан арамнайлаа хэрэлдэхэ, засаг бонд, гэрэй һуури табиха, ноёд хандаха, ном оршуулха, мэтн үйлдүүд энэ үдэр сэрэгтэй. Энэ үдэр хүнэй үнэ абабал үбшэн хүрэхэ.

Гарагай 6-да буряад ли. тээр 19 (июньн 16).

Шара бар, 5 шара мэнгын, модондо һуудалтай үдэр. Энэ бурханда 18-най үдэргүй байба. Тэнгэрин бурханда мургэхэ, үргэл үгэхэ, дасан (дуган), сүбара, бурхан, ном арамнайлаха, номой сажуусаа хуруулха, хэштэ далагта абаха ном оршуулха, абалана бусаа, модо үсэлхэ, модо һуулгаха, зүүдэлэ зүүхэ, газараа заалгаад, гэрэй һуури табиха, ноёд хандаха, ном оршуулха, мэтн үйлдүүд энэ үдэр сэрэгтэй. Энэ үдэр хүнэй үнэ абабал үбшэн хүрэхэ.

Гарагай 7-до буряад ли. тээр 20 (июньн 17).

Шарагшан туулай, 4 ногоон мэнгын, хиндэ һуудалтай үдэр. Бурханда мургэхэ, ном номнохо, лусуудта мургэхэ үргэл үгэхэ, тангари таринуудые үншаа, эм найруулха, шун ханаа абаһанаа бусаа, хотуу гадзүе номгоруулха, оисо наһаар мал адууһаа харууналха, байһан бариха, найн үлдэхтэй ном үншуулха, үхэр үлдэхтэй, эд бараа үхэр худалдажа абаха, хүн эрхэйгэ ажал сахижа мэтн үйлдүүдтэ найн. Сүбара замда абаха, тангари абаха, суглаһаа ошохо, нүгшэ, нэһинэ хүдөөлгөжэ хабалдаа, эхэрэй үнэ тагша, нарай, бага үхнүүдэ гэр хэзэ гаргаад ондоо тэвшнэ элбэгшэ мэтнэ тобшгтэй. Энэ үдэр хүнэй үнэ абабал, эдэн, үндэн хомолдоо үлэсхэлэн байдал үзэгдэхэ.

Гарагай 1-дэ буряад ли. тээр 21 (июньн 18).

Сагаан луу, 3 хүхэ мэнгын, галда һуудалтай үдэр. Лусуудта мургэхэ, балин хараха, ам залхаа, зүүхэ, хайр зүүхэ, хайа гаргалха, буян үйлдэхэ, бурханда мургэхэ, таря тариха, дасан (дуган), мургэл шүтэһэнэй, сад зүйлнүүдэ арамнайлаха, ламын санаар хүртэхэ, мори, сар һураха, эм найруулха мэтн үйлдүүдтэ найн. Гэрэй һуури табиха, майла, «всбаса эсэхэ», шун ханаа, ха, төөнхэ, онгосо, һала дадалха модон тээрэ тодохо, наһа барагшье хүдөөлхэ, хүннэ зөөбөхө, газар малтаха, абалана бусаа, модо унагааха, хуорөөдхэ, мори хэрэг үйлдэхэ, эдлэхэ, хэлсэ баталха, мал үсэлхэ, ном оршуулха мэтн үйлдүүдтэ сэрэгтэй. Энэ үдэр хүнэй үнэ абабал үбшэн хүрэхэ.

Гарагай 7-до буряад ли. тээр 20 (июньн 17).

Шарагшан туулай, 4 ногоон мэнгын, хиндэ һуудалтай үдэр. Бурханда мургэхэ, ном номнохо, лусуудта мургэхэ үргэл үгэхэ, тангари таринуудые үншаа, эм найруулха, шун ханаа абаһанаа бусаа, хотуу гадзүе номгоруулха, оисо наһаар мал адууһаа харууналха, байһан бариха, найн үлдэхтэй ном үншуулха, үхэр үлдэхтэй, эд бараа үхэр худалдажа абаха, хүн эрхэйгэ ажал сахижа мэтн үйлдүүдтэ найн. Сүбара замда абаха, тангари абаха, суглаһаа ошохо, нүгшэ, нэһинэ хүдөөлгөжэ хабалдаа, эхэрэй үнэ тагша, нарай, бага үхнүүдэ гэр хэзэ гаргаад ондоо тэвшнэ элбэгшэ мэтнэ тобшгтэй. Энэ үдэр хүнэй үнэ абабал, эдэн, үндэн хомолдоо үлэсхэлэн байдал үзэгдэхэ.

Гарагай 1-дэ буряад ли. тээр 21 (июньн 18).

Сагаан луу, 3 хүхэ мэнгын, галда һуудалтай үдэр. Лусуудта мургэхэ, балин хараха, ам залхаа, зүүхэ, хайр зүүхэ, хайа гаргалха, буян үйлдэхэ, бурханда мургэхэ, таря тариха, дасан (дуган), мургэл шүтэһэнэй, сад зүйлнүүдэ арамнайлаха, ламын санаар хүртэхэ, мори, сар һураха, эм найруулха мэтн үйлдүүдтэ найн. Гэрэй һуури табиха, майла, «всбаса эсэхэ», шун ханаа, ха, төөнхэ, онгосо, һала дадалха модон тээрэ тодохо, наһа барагшье хүдөөлхэ, хүннэ зөөбөхө, газар малтаха, абалана бусаа, модо унагааха, хуорөөдхэ, мори хэрэг үйлдэхэ, эдлэхэ, хэлсэ баталха, мал үсэлхэ, ном оршуулха мэтн үйлдүүдтэ сэрэгтэй. Энэ үдэр хүнэй үнэ абабал үбшэн хүрэхэ.

Гарагай 7-до буряад ли. тээр 20 (июньн 17).

Шарагшан туулай, 4 ногоон мэнгын, хиндэ һуудалтай үдэр. Бурханда мургэхэ, ном номнохо, лусуудта мургэхэ үргэл үгэхэ, тангари таринуудые үншаа, эм найруулха, шун ханаа абаһанаа бусаа, хотуу гадзүе номгоруулха, оисо наһаар мал адууһаа харууналха, байһан бариха, найн үлдэхтэй ном үншуулха, үхэр үлдэхтэй, эд бараа үхэр худалдажа абаха, хүн эрхэйгэ ажал сахижа мэтн үйлдүүдтэ найн. Сүбара замда абаха, тангари абаха, суглаһаа ошохо, нүгшэ, нэһинэ хүдөөлгөжэ хабалдаа, эхэрэй үнэ тагша, нарай, бага үхнүүдэ гэр хэзэ гаргаад ондоо тэвшнэ элбэгшэ мэтнэ тобшгтэй. Энэ үдэр хүнэй үнэ абабал, эдэн, үндэн хомолдоо үлэсхэлэн байдал үзэгдэхэ.

Гарагай 1-дэ буряад ли. тээр 21 (июньн 18).

Сагаан луу, 3 хүхэ мэнгын, галда һуудалтай үдэр. Лусуудта мургэхэ, балин хараха, ам залхаа, зүүхэ, хайр зүүхэ, хайа гаргалха, буян үйлдэхэ, бурханда мургэхэ, таря тариха, дасан (дуган), мургэл шүтэһэнэй, сад зүйлнүүдэ арамнайлаха, ламын санаар хүртэхэ, мори, сар һураха, эм найруулха мэтн үйлдүүдтэ найн. Гэрэй һуури табиха, майла, «всбаса эсэхэ», шун ханаа, ха, төөнхэ, онгосо, һала дадалха модон тээрэ тодохо, наһа барагшье хүдөөлхэ, хүннэ зөөбөхө, газар малтаха, абалана бусаа, модо унагааха, хуорөөдхэ, мори хэрэг үйлдэхэ, эдлэхэ, хэлсэ баталха, мал үсэлхэ, ном оршуулха мэтн үйлдүүдтэ сэрэгтэй. Энэ үдэр хүнэй үнэ абабал үбшэн хүрэхэ.

Гарагай 7-до буряад ли. тээр 20 (июньн 17).

Шарагшан туулай, 4 ногоон мэнгын, хиндэ һуудалтай үдэр. Бурханда мургэхэ, ном номнохо, лусуудта мургэхэ үргэл үгэхэ, тангари таринуудые үншаа, эм найруулха, шун ханаа абаһанаа бусаа, хотуу гадзүе номгоруулха, оисо наһаар мал адууһаа харууналха, байһан бариха, найн үлдэхтэй ном үншуулха, үхэр үлдэхтэй, эд бараа үхэр худалдажа абаха, хүн эрхэйгэ ажал сахижа мэтн үйлдүүдтэ найн. Сүбара замда абаха, тангари абаха, суглаһаа ошохо, нүгшэ, нэһинэ хүдөөлгөжэ хабалдаа, эхэрэй үнэ тагша, нарай, бага үхнүүдэ гэр хэзэ гаргаад ондоо тэвшнэ элбэгшэ мэтнэ тобшгтэй. Энэ үдэр хүнэй үнэ абабал, эдэн, үндэн хомолдоо үлэсхэлэн байдал үзэгдэхэ.

Гарагай 1-дэ буряад ли. тээр 21 (июньн 18).

Сагаан луу, 3 хүхэ мэнгын, галда һуудалтай үдэр. Лусуудта мургэхэ, балин хараха, ам залхаа, зүүхэ, хайр зүүхэ, хайа гаргалха, буян үйлдэхэ, бурханда мургэхэ, таря тариха, дасан (дуган), мургэл шүтэһэнэй, сад зүйлнүүдэ арамнайлаха, ламын санаар хүртэхэ, мори, сар һураха, эм найруулха мэтн үйлдүүдтэ найн. Гэрэй һуури таб